

שאלות

- א. ראייה בפרשה לתחיית המתים מן התורה.
- ב. במוסף של ראש השנה בחתימת ברכת השופרות אנו אומרים: 'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך ברוך אתה ה' שומע תרועת עמו ישראל ברחמים'. יש לעיין מדוע על שופר נאמר לשון שמיעה, ועל תרועה לשון האזנה. [הקשר לפרשה]
- ג. באיזה מקרה בעל תוקע שתקע והוציא את עצמו ואת אחרים ידי חובה, לא יכול לתקוע שוב להוציא אחרים ידי חובה. (לדעת חלק מהמפרשים)
- ד. ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מקדי מציל. (לב לט) לכאורה התיבה אני כתובה בכפל לשון.
- ה. סימן בפרשה - הזיו"ו ל"ך.
- ה. משה רבינו חתם את שמו בשירת האזינו.
- ו. ומצאנו בארץ מדבר ובהו ילל ישמנו יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו. (לב י) מה הטעם דכתיב יבוננהו בכתיב מלא ו'.
- ז. עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו. (לב מט) כיון שלא אמר לו מתי לעלות היה יכול למשוך הרבה זמן ולא לעלות מיד והיה מאריך ימים, ולכאורה הרי הוא ממהר מיתתו והוי פיקוח נפש.
- ח. כי ישירים דרכי י-הנה וצדקים ילכו במ ופשעים יפגלו במ. (הושע יד י) משל ללוט וישיב בנותיו עמו. הן שנתפוננו לשם מצנה - 'נצדקים ילכו במ', הוא שנתפוננו לשם עבירה - 'ופשעים יפגלו במ'. (נזיר כג א). לכאורה כיצד נאמר על לוט ופשעים יפגלו במ והרי שוגג היה.
- ט. ואמר אי אלהימו צור חסיו בו. (לב לו) איזה אויב אמר אי אלהימו של ישראל בשעה שנכנס לקודש הקדשים שחירף וגידף כלפי מעלה.
- י. אם שנותי ברק חרבי ותאחו במשפט ידי אשיב נקם לצרי ולמשנאי אשלם. (לב מא) כתיב (תהלים קמט) ותרב פיפיות בנקם - חרב בעלת שתי פיות חדודה משתי הצדדים. (מצודת דוד) וכתיב (שופטים ג טז) ויעש לו אהוד חרב ולה שני פיות גמד ארפה. תרגום יונתן - ויעבד ליה אהוד סרפא וקה תרין פומין. חרבו הקשה של הקב"ה כמה פנים יש לו? הרשעים נדונין בה והצדיקים מתפחדין ממנה אך היא מסורה בידם.
- י. מספר הפעמים שנקרא הקב"ה אב בפרשה, מספר הפעמים בפרשה שנקראו ישראל בניו, מלבד הפסוק פניו מומם.
- כ. ראייה בפרשה שעל ברכות מדאורייתא כברכת המזון וברכת התורה שלפניה, יש מצות עשה לענות עליהן אמן.
- ל. נבא משה ונדבר את כל דברי השינה הזאת באזני העם הוא יהושע בן נון. (לב מד), כתיב (במדבר יג טז) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. מספר השנים שהושע נקרא יהושע, מדוע כעת חזר לשמו הקודם.
- מ. הלא הוא אביד קנה (לב ו) לכאורה יש לשאול ממי קנאם הקב"ה.
- נ. מי נכתב פסק דינו בעשרת ימי תשובה ומת כיון שלא עשה תשובה.
- ס. מה הטעם שנוהגים בעשי"ת בתפילה לומר עושה 'השלו' במרומיו.
- ע. מה הטעם שראש השנה לא יכול לחול בימים ראשון רביעי ושישי בשבוע. לא אד"ו ראש.
- פ. יראת י-הנה תוספה ימים ושנות רשעים תקצרנה. (משלי י כו) איזה דבר בד"כ מקצר ימיו של האדם.
- צ. בעשרת ימי תשובה תיקנו לומר בשתי הברכות הראשונות, 'זכרנו' בברכת האבות, ו'מי כמוך' במחיה המתים. וכך בב' האחרונות וכתוב לחיים טובים ו'בספר חיים'. לכאורה איתא (ברכות לד.) אמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות. כיצד אנו מבקשים בקשות הקשורות לחיים בשלוש ראשונות ואחרונות.
- צ. אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מקדי מציל. (לב לט) מה הטעם שאמר מחצתי ואני ארפא ולא אמר 'אני מחצתי וארפא' כשם שאמר בתחילה אני אמית ואחיה.
- ק. מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר (איכה ג ח) גם פי אצק ואשוע שותם תפילתי. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו, שערי דמעה לא ננעלו, שנאמר (תהלים לט יג) שמעה תפילתי י-הנה ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. (ברכות לב ב) מה הטעם שאע"פ שכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעה.
- ק. ומת בקר אשר אתה עלה שמה והאסף אל עמיה כאשר מת אהרן אחיד בהר הקר ויאסף אל עמיו. (לב נ) איתא (בב"ב יז.) ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן: בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד. בזוהר [דף נז] מובא כי גם לוי לא מת כי אם בעטיו של נחש. מה הטעם שמושה רבינו ע"ה לא מת בעטיו של נחש, עליו נאמר (דברים לד י) ולא קם נביא עוד בישראל כמושה אשר ידעו י-הנה פנים אל פנים.
- ר. איכה ירדה אהד אלף ושנים ניסו רבקה. (לב ל) לגבי ברכה כתיב (ויקרא כ ח) וירדפו מקם חמשה מאה ומאה מקם רבקה ירדפו. נמצא שמידת פורענות מרובה ממדה טובה, וקי"ל (סוטה יא א) לעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות.
- ש. ינבחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שערום אבותיכם. (לב ח) פרש"י - לא יראו מקם; לא עמדה שערתם מפניהם. דרך שערות האדם לעמד מחמת יראה; כך נדרש בספרי. ויש לפרש עוד שערום - לשון ושעיריכם ירקדו שם (ישעיה יג, כא) 'שעיריכם' הם שדים. לא עשו אבותיכם שעיריכם הללו. מה הטעם שנקראים שדים.
- ת. מנין התיבות בפרשת האזינו.
- ת. מה הטעם שאומרים קודם התקיעות ז"פ למנוצח לבני-קרח מזמור. (פרק מ"ז בתהלים) ופסוקים שהם ר"ת קר"ע שט"ן ופסוק מן המצר קראתי יי, ענני במקרב יי. והקשר לתקיעת שופר.

תשובות

- א. **אני אמית ואחיה מחציתי ואני ארפא ואין מידי מציל.** (לב לט) פתיב: "אני אמית ואסגה", וכתיב: "מחציתי ואני ארפא". השתא אחזי מחני, מרפא לא קל שכן! אלא, אמר הקדוש ברוך הוא: מה שאני ממת - אני מקנה, כמו שמחציתי - ואני ארפא. פרש"י - כיון שאמר שהמתים הוא מחיה פשיטא דהמתוצים (המוכים) יכול לרפאות אלא הא אתא לאשמועינן דלא תימא אמית ואחיה לאו דמתים חיים קאמר אלא אני אמית את המתים ואני מחיה וזן את החיים ובורא את הנולדים להכי כתיב בתריה **מחציתי ואני ארפא** כשם שמה שמחציתי אני ארפא דאין רפואה אלא במוכה כך אותו עצמו שאני ממת אני מחיה. **מחציתי ואני ארפא**, מה מפה ורפואה באחד, אף מיתה נתיים באחד. מן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה. (פסחים סו.) בעל תשובה לבו נשבר בקרבו - תרועה רומז למי שהוא בעל תשובה, שהקולות מפסיקים ומתחילים כל העת רמז למי ששב ונפול ושב. תקיעה הוא קול פשוט רמז למי שהיה מאז ומעולם צדיק. לכן אמר לגבי 'שופר' לשון שמיעה, שהוא מחוק, אבל על 'תרועה' אמר לשון האזנה, שהוא מקרוב, כמו שנאמר **האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי**. והטעם כי **קרוב י-הנה לנשברי לב** ומאזין מקרוב לשוועתו של שבור הלב ובעל התשובה. (פמ"ג או"ח תקצ"ב)*.
- ג. גר לא יכול להוציא אחרים ידי חובה לאחר שיצא ידי חובה בעצמו משום שאין לו ערבות. (לשיטת רש"י) ותנן במסכת ראש השנה: 'זה הכלל, כל שאינו מחוייב בדבר, אינו מוציא את הרבים ידי חובתו'. ופירש רש"י: שהרי כל ישראל ערבים זה בזה במצוות. (ר"ה כט א) *
- ד. ד' גלויות כנגד ד' פעמים **אני** בפסוק, כלומר אני עמכם בכל גלות וגלות, כדכתיב (ישעיה סג ט) **בכל צרתם לא [לו] צר**. (רבינו אפרים) *
- ה. ה - האזינו (דברים לב א). ז - זכר ימות עולם (לב ז). י - ירפכהו על במותי [במתי] ארץ (לב יג). ו - ויבא י-הנה וינאץ (לב יט). ל - לו חקמו וישפילו זאת (לב כט). כ - פי אשאל אל שמים ידי - עד סוף השירה (לב מ), והשביעי מסיים את הפרשה כולה (9 פסוקים). הם סימן לחלוקתה של פרשת האזינו בין העולים לתורה. כדרך שהיו מחלקין אותה במקדש שהיו קורין השירה פעם אחת לששת ימי השבוע. (שו"ע או"ח תכח, ה) מלשון זיו וזוהר, והוא מתקנת עזרא, שיחזור הזיו והזוהר לישראל, שכן שירת האזינו היא נחמה גדולה והבטחה בעניין הגאולה ובנקמת ישראל מאויביהם, ובכפרתם מעונותיהם. (רבינו בחיי) * וכן **אשפיתה מאנוש זכרם** (לב כו). ס"ת למפרע **משה**, וסמך ליה לולי, וזה מש"כ (תהלים קו כג) **לולי משה בחירו עמד בפניך לפניו**. (בעה"ט)
- ה. **האזינו, יצרף, פי, הצור, שחת, ה ליהנה, התחלת הפסוקים בגימטריא משה.** ולמה חילק את מ' של משה בד' פסוקים, לפי שהיה ד' ימים לומד דיבור אחד, שהרי י' הדברות במ' יום, וכן עשה הקב"ה לקח ה' משמו וברא עולמו, וחתם י' התחלת שמו בד' אותיות אבג"ד (בגימטריא י') ה"ו כמו יהו. (הרוקח) ו' סיון ניתנה התורה - נתן להם ו' דברים ואלו הן תורה עדות, פקודי, מצוה, יראה, משפט. (בעה"ט)
- ז. זריון מקדימים למצוות (ספרא תוריע) ומשום כך נודרו לקיים מיד אף על פי שעל יד זה ממחר מיתתו, כיון שהוא מצווה על ידי הקב"ה לא שייך בזה פיקוח נפש. (טעמא דקרא) *
- ח. הטא לוט בוודאי קודם זה איזה הטא הדומה לזה במזיד לכך נכשל בשוגג באיסור חמור כזה. (בן יהודע שם)
- ט. טיטוס הרשע בשעה שנכנס לקודש הקדשים אמר **אי אלהימו צור חסיו בו** - זה טיטוס הרשע שחירף וגידיף כלפי מעלה. נטל סייף וגידיד (דקר) את הפרוכת, ונעשה נס והנה דם מבצבץ ויוצא, וקסבור הרג את עצמו, כלומר, חשב שכביכול הרג את הקדוש ברוך הוא, שהרי יוצא דם. (גיטין נו ב)
- י. י"ו פנים לחרבו הקשה של הקב"ה - לפי שהזכיר כאן **חריב** וסמוך לו מיד ותאחזו לרמוז **חריב י"ו**, והרשעים נדונין בה והצדיקים מתפחדין ממנה אך היא מסורה בידם, וזהו שמתמצא בשיר חדש לעתיד (תהלים קמט) **רוקמות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם, קרי ביה י"ו פיות**. (רבינו בחיי, רבינו אפרים)*.
- י. י"ט פעמים נקרא הקב"ה אב בפרשה, י"ט פעמים נקראו ישראל בניו מלבד הפסוק **בניו מומים**. י"ט סליחות בחומש דברים מלבד **לא יאבה י-הנה סלח לו** (לעיל כט), י"ט פעמים **בן, בני, בניו**, בחומש (בפרק) ראשון במשלי, וכנגדם עם ברכת למשומדים י"ט ברכות. (הרוקח)
- כ. **פי שם י-הנה אקרא הבו גדל לא-להינו**. (לב ג) כתב הרמב"ן - ובפרק ג' של ברכות (כא) אמרו מנין לברכת התורה לפניך מן התורה שנאמר: **פי שם י-הנה אקרא הבו גדל לא-להינו**. וכו', והעולה מזה שברכת התורה לפניך מצות עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (פרק ז) אמרו כתוב בתורה ברכה לפניך ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפניך **פי שם י-הנה אקרא הבו גדל לא-להינו** כתוב במזון ברכה לאחריו ואין כתוב בו ברכה לפניו מה כתוב בו לאחריו **ואכלת ושבעת וברכת** ואין כתוב בו ברכה לפניו ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכל זה נתבאר שהברכה הזו מן התורה ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים אינו נמנה אחת עם הבאתו וספור יציאת מצרים עם אכילת הפסח. (מצוה טו)
- ל. ל"ח שנים נקרא הושע יהושע שהרי האות י' נוספה לשמו בשנת שליחת המרגלים שהיא השנה השנייה לצאתם ממצרים. וכעת חלפו ל"ח שנים. ואיתא (סנהדרין קו.) אמר לו [הקב"ה לדוד] ומה יו"ד שנטלתי משרי עומד וצווח כמה שנים עד שבא יהושע והוספתי לו שנאמר (במדבר יג, טז) **ויקרא משה להושע בן נון יהושע בן נון יהושע**. לפי ששרה נקראה בתחילה שרי. ושמה השתנה למשך ל"ח שנים חזר שמו להיות הושע. (כפתור ופרח, לויית חן) *
- מ. מיכאל שר ישראל - דכתיב (דניאל יא) **פי אם מיכאל שרכם**. איתא בחז"ל כשהקב"ה נתן לכל מלאך אומה אז נפלו ישראל למיכאל. אמר הקב"ה למיכאל מכור לי אומה שלך ואעשה אותך שר וכהן ברקיע וכן עשה. וזהו **הלווא הוא אביד קנה**. ומיכאל מקריב נפשות הצדיקים הנהרגים על קידוש ה' יתברך והנשמה עולה לרקיע אל האל והנפש אל תחת כסא הכבוד. (מושב זקנים בשם ר' אליעזר מוורמשא)
- נ. נבל נפסק דינו בעשרת ימי תשובה ומה. דהיינו שהיה רשע גמור מ"מ האריך לו הקב"ה אף ונתן לו עשרת ימי תשובה, וכיון שלא חזר בתשובה נפסק אז דינו. דכתיב (ש"א כה לח) **וינהי פשעוהי ויגף י-הנה את נבל וימת**. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה: אלו עשירה ימים שגין ראש השנה ליום הפפורים. פי' שנתן לו עשרה ימים לשוב בתשובה ולא שב.
- ס. **ספריא"ל** בגימטריא השלום (381) וכן בגימטריא עושה (381). והוא מלאך הממונה על הכתיבה ואנו מזכירין אותו שיכתוב אותנו לחיים טובים ולשלום. (טעמי המנהגים בשם מהר"ל, משה אפרים)
- ע. ערבה ביום השביעי אין לו תשלומים ליום השמיני. ואם יהיה ראש השנה ביום ראשון, יהיה יום שביעי של חג בשבת ותדחה ערבה. דהיינו שלא לבטל את מנהג חיבוט ערבה כשהושענא רבה חל בשבת, ושאני שופר ולולב שיש להם תשלומים למחר. (כל בו) **א"נ** כדי שיום הכיפורים לא יחול ביום שיש או ראשון, אדם שנפטר ביום הראשון מתוך אחד הימים הצמודים יום הכיפורים ושבת, לא יוכל להיקבר במשך יומיים, ויש בזה משום 'חילול כבוד המת'. **א"נ** לא ייוותרו ירקות טריים לאכילה בתום הימים הצמודים שבת ויום הכיפורים, מפני שהם נלקטו יומיים קודם. פחד מקצר ימיו של האדם - לא כן יראת ה' שהיא תוסיף ימי האדם. (מלבי"ם)
- צ. צרכי ציבור שואלים - לפי שכל ישראל צריכין לה, רב יהודה לא אמר אלא ביחיד שאין לו לבקש דבר הצריך לו, כגון חולה או פרנסה. (טעמי המנהגים בשם ספר האורה) וזהו **למענה א-להים חיים**.
- צ. צדיקים עתידים להחיות מתים (פסחים סו). לגבי מיתה אמר **אני אמית** כי המיתה בידו יתברך. אך לגבי תחיית המתים לא אמר 'אני אחיה', כי לא רק הקב"ה מחיה מתים אלא אף הצדיקים לעתיד לבוא. לעומת זאת לגבי רפואה אמר **ואני ארפא** דווקא, לפי שאני מרפא רפואה שלימה ואמיתית ולא כרפואת בשר ודם. *
- ק. קב"ה בעצמו מקבל הדמעות, לפי שעל כל השערים ממונים המלאכים, חוץ משערי דמעה אין מלאך ממונה עליהם זולתי הקב"ה בעצמו. (אהבת יהונתן)
- ק. קללת חכם אפילו על חנם היא באה - לפי שמה שהרינו אמר (במדבר יא טו) ואם פכה את עשה לי **הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל ארפא** בך עתי. **א"נ** משום חילול השם - דכתיב (במדבר כ יב) **יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם**. ואיתא (יומא פו א) אבל מי שיש חילול השם בידו מיתה ממרקת.
- ר. רדיפה בעלמא היא כפורעות אבל לא נזוקים מהם. ובברכה עדיף דכתיב **ונפלו איביכם לפניכם לחרב**. (מושב זקנים)
- ש. שודדים דעתו של אדם לכך נקראו שדים. (חזקוני) **א"נ** לפי שמשכנם במקום שדוד, כגון המדבר ועיקר מציאותם בקצוות, כגון פאת צפון שהוא חרב מפני הקור. (רמב"ן) **א"נ** השדים נקראו כן בעבור שיראו אותם המושוגעים כדמות שיערים. (ראב"ד) **א"נ** נקראו שדים על טעם אמים משוד הדעת(א"ט) **א"נ** שדים הם ש"ד [ר"ת שפיכות דמים] (אדרת אליהו) *
- ת. תרי"ד תיבות בפרשת האזינו - לפי שבשירה הזאת כלול כל התורה כולה עם כל מצוותיה כמנין **חרות** (בגימטריא תרי"ד) על הלקחת. וכמנין **חכמה בינה דעת** (בגימטריא תרי"ד). ושקולה כנגד עשרת הדברות שבהן נכלל כל התורה כולה. (אדרת אליהו) *
- ת. תקפ"ז תיבות יש במזמור זה כולל הפסוקים שאומרים "ר"ת קר"ע שט"ן ופסוק מן המצר קראתי יהי, ענני במרחב יהי. והוא בגימטריא שופר עם הכולל. וכן יש במזמור שבע פעמים א-להים, וכיון שעל ידי התקיעות ימתקם. (טעמי המנהגים)

